

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Algimanto Kezio fotografija, arba Pokalbis su Sraigtiniais laiptais

2012-12-21

ŽURNALAS: FOTOGRAFIJA

TEMA: Fotografija Lietuvoje

AUTORIUS: Dovilė Daunoravičiūtė

DATA: 2012-08

Algimanto Kezio fotografija, arba Pokalbis su Sraigtiniais laiptais

Dovilė Daunoravičiūtė

Turbūt visi žino, kad sovietmečiu Lietuvoje fotografai buvo tarsi pasiskirstę į dvi grupes. Vilniuje „bazavosi“ fotografai-žurnalistai, o Kaunas garsėjo savo fotografais-menininkais, nebijančiais eksperimentuoti ir siekiančiais originalumo (pasak Aleksandro Macijausko, susijungus šioms dviems grupėms / klubams ir gimė Lietuvos fotografijos mokykla, tokia, kokią ją žinome šiandien). Bet egzistavo ir trečioji grupė, kurios fotografijos Lietuvoje buvo nepageidaujamos, o jai priklausantys fotografai buvo vadinami tėvynės išdavikais. Taip, ta trečioji grupė - emigrantai. Turiu prisipažinti, kad šių, trečiujų, aš dar iki šiol *nepažįstu* ir kad apie juos žinau tik keletą faktų. Pirmiausia, likusieji Lietuvoje palaikydavo ryšius su užsienyje gyvenančiais lietuvių fotografais. Jų dėka *mūsiškiai* turėjo galimybę gauti ir susipažinti su naujausiais fotoleidiniais, taip pat užmegzti ryšius su įvairiomis užsienio galerijomis. Na, o antra - iš fotografo Viliaus Jasinevičiaus sužinojau, jog 1972 m. pirmą kartą Lietuvoje buvo bandyta pristatyti keturių emigravusių fotografų - M. Ivanausko, Algimanto Kezio, Kazio Daugėlos ir Vytauto Vosiulio - darbus. Buvo paruoštas katalogas, surinkta tarptautinė žiuri, paruošti diplomai. Tačiau suveikė sovietinė sistema, katalogas spaustuvėje buvo sustabdytas, o V. Jasinevičiui teko rašyti pasiaiškinimus dėl to, kad nori rodyti fotografijas žmonių, kurie pabėgę iš sovietų Lietuvos ir yra priešiški savo politiniais įsitikinimais.

Taigi aš nesu susipažinusi su šių fotografų kūryba. Nežinau, kas inspiravo jų idėjas, kuo jie sekė, ką norėjo perteikti savo fotografijose. Todėl pradžiai nusprendžiau susipažinti su vienu iš jų - Algimantu Keziu[1]. Pasinaudodama posakiu „Darbai kalba patys už save“, kalbėsiuosi ne su pačiu autoriumi ar jį pažįstančiais, o su viena iš jo fotografijų - „Sraigtiniai laiptai“ (1968 m., Čikaga). Pokalbyje bandoma atsakyti į

penkis pagrindinius klausimus – kas?, kur?, kada?, kaip?, kodėl? – kurie paprastai pasitelkiami kritiškai analizuojant fotografijas. Gauti atsakymai labiau atspindi ankstyvąją, urbanistinę, autoriaus fotografiją ir negali būti taikomi visai jo kūrybai, kuriai būdinga įvairi tematika bei technika.

Dovilė: **Kas** arba koks yra A. Kezio fotografijų objektas?

Sraigtiniai laiptai: Na, tikrai ne laiptai (*juokiasi*), nors išeitų visai įdomus laiptų ciklas – tiesių, sraigčių, medinių, cementinių, senų, naujų... Kita vertus, laiptai, langai, stogai, turėklai, kolonos ir visos kitos pastatų dalys ir yra A. Kezio fotografijų objektas, nes iš visų šitų elementų susideda architektūra, kuri labiausiai ir domina fotografą. Tiksliau, miestas ir jame *veikianti* architektūra, jos dvasia. Tos dvasios jis ieško ne turinyje, o objekto formoje, apšvietime. Taip atsiranda ir visiškai abstrakčių darbų, kurių pagrindiniu objektu tampa pati šviesa, jos žaismas.

Dovilė: O ar kalbant apie A. Kezio darbus galima išskirti, nagrinėti objekto aplinką, fotografijos „foną“ (**kur?**), traktuoti jį kaip nuorodą į socialinį ir ideologinį konkretaus vaizdo kontekstą?

Sraigtiniai laiptai: Nežinome, ar A. Kezio fotografijose apskritai egzistuoja fonas. Nes pats miestas dažniausiai yra ir erdvė, kurioje kažkas vyksta, ir kartu pagrindinis fotografijos objektas. Jei fotografuojamas žmogus, tai architektūra vis tiek netampa tik fonu ar nuoroda į konkretų laikmetį. Savo darbuose A. Kezys tyrinėja architektūros ir žmogaus santykį taip atskleisdamas savo požiūrį į jį supančią aplinką. Jam būdingas kasdienių dalykų poetizavimas. Štai kad ir mes. Paprasčiausi laiptai, kuriuos per dieną mina milijonai kojų. Ir jau niekas nebesigroži nei mūsų turėklų ornamentais, nei formos tikslumu. O A. Kezys atrado mus iš naujo. Tad turbūt galima sakyti, kad jis yra kasdienės aplinkos poetizavimo meistras. Jis pastebi netikėtus rakursus, detales, formas ir jas parodo „naujoje šviesoje“.

Dovilė: O **kaip** Kezys kuria tuos poetinius aplinkos vaizdus?

Sraigtiniai laiptai: A. Kezio fotografijoms būdingos lakoniškos, minimalistinės, geometriškai struktūriškos, itin raiškių formų kompozicijos, harmonija, estetiškumas, šviesos ir šešėlių žaismas, netikėti rakursai, transformacijos, kurios kuriamos realybės fragmentus perkonstruojant ir vėl sumontuojant į naujas struktūras, išnaudojant montažo, dvigubos ekspozicijos technikas[2]. Tokiu būdu preciziškam dokumentiškumui menininkas suteikia subjektyvumo, netikėtumo. Taigi A. Keziui būdinga akcentuoti formas, faktūras, deformuoti vaizdą, žaisti su šviesa, kuri būna ir minkšta, ir kontrastinga, jos būna ir daug, ir mažai, ji išryškina siluetus ir faktūras arba, atvirkščiai, viską paslepia. Jo fotografijoms taip pat būdingas ritmas ir pasikartojimai.

Dovilė: O ar analizuojant A. Kezio fotografijas verta ieškoti laiko nuorodų, aiškintis, **kada** užfiksuotas konkretus kadras? Juk egzistuoja ne tik bendrosios fotografijos ir dailės tendencijos, konkretaus autoriaus kūrybos etapai, bet ir tam tikras laikmetis (politinis, socialinis, kultūrinis), autorių konkurencija ar bičiulystė, priešinimasis praeičiai ar tradicijų tąsa.

Sraigtiniai laiptai: Na, taip. Būtų įdomu palyginti A. Kezio kūrybą tiek su to meto

Vakarų, tiek Lietuvos fotografijos tendencijomis. Lietuvoje tuo metu buvo aktualios „lemiamo momento“ paieškos, o A. Kezio fotografija apgalvota, racionaliai apskaičiuota, jeigu taip galima sakyti (*šypsosi*). Bet visgi mums, laiptams, visai nesvarbu, kodėl, kada ir kieno kojos mus mina. Jausmas juk tas pats. Manome, kad taip yra ir su A. Kezio kūryba. Nesvarbu, kokiame kontekste ji atsirado ir kokių intencijų buvo ar nebuvo, ji vis tiek skatina tokius pačius žiūrovo išgyvenimus. A. Kezys – miesto antropologas. Jis tyrinėja jo vystymąsi, augimą ar nykimą, jo charakterį ir sąveiką su žmogumi. Tik, skirtingai nei mokslininkai, jis nesiekia atskleisti faktų, o parodyti, kaip jis miestą mato ir suvokia.

Dovilė: Apibendrinant, kaip manote, **kodėl** A. Kezio fotografijos yra būtent tokios? Kokios buvo fotografo intencijos jas darant?

Sraigtiniai laiptai: Turbūt į šį klausimą geriausiai atsakytų viena A. Kezio frazė: „Mano kelias – tai lyg kokio keliauninko, kurį žavi saulėlydžiai, šešėliai, atspindžiai, kartais ir veidai. Savo nuotraukose nieko nebandau įrodinėti, nieko nereklamuuju, tik dalijuosi džiaugsmu, kad atradau grožio spindulį kurioje nors žemės kertėje“ [3]. Taigi, kaip jau sakėme, A. Keziui svarbu ne dokumentuoti, o perteikti savo asmeninius potyrius, išgyvenimus, nuotaikas, sukurti savo realybę, atskleisti pastato ar žmogaus charakterį, įsiklausyti į detalę, fragmentą, rasti netikėtas jungtis ar paraleles. Manome, kad jo darbus galima vadinti intelektualaus, bet kartu ir emocionalaus žvilgsnio rezultatu. Todėl juose ir susilydo netikėtumo momentas, aštrus pastabumas, skaidrus, gerumu spindintis žvilgsnis.

Kalbėjosi Dovilė Daunoravičiūtė.

[1] Algimantas Kezys – menotyrininkas, rašytojas, teologas, filosofas, fotografas, JAV lietuvių kultūros veikėjas, gyvenantis Čikagoje. JAV apsigyveno 1950 m. 1959 m. baigė filosofijos studijas Lojolos universitete Čikagoje, o 1961 m. buvo išventintas į kunigus (tiesa, devintojo dešimtmečio pabaigoje kunigystės atsisakė). Visuomet pasižymėjo aktyvia visuomenine veikla – dirbo jaunimo organizacijose, 1966 m. jo iniciatyva Čikagoje įsteigtas Lietuvių fotoarchyvas (dabar Stasio Budrio archyvas), 1980 m. įkurta „Lietuvių meno galerija“, nuo 1977 m. yra vienas iš Amerikos lietuvių bibliotekos steigėjų ir vadovų. Fotografija susidomėjo dar studijų laikais. Yra išleidęs apie 40 meno albumų, knygų, sukūrė dokumentinių filmų apie žymius lietuvių išėivijos asmenis bei kultūros įvykius. Fotografo talentas buvo pripažintas 1965 m., surengus pirmąją savo parodą. Nuo tada jis eksponuoja savo kūrinius daugelyje Šiaurės ir Pietų Amerikos bei Europos muziejų, jo darbai pasirodo žurnaluose ir knygose abipus Atlanto. Šiuo metu A. Kezys valdo mažą galeriją Stickney miestelyje, Iliojaus valstijoje, kur pristato įvairius Lietuvos menininkus. Taip pat leidžia žurnalus, katalogus, meno, fotografijos knygas. (Informacija gauta lankantis A. Kezio parodoje Šiauliuose, P. Višinskio bibliotekoje; paroda veikė nuo liepos mėn. 4 d. iki rugpjūčio mėn.)

[2] „Formos ir šviesos estetas“, parodos anotacija. [Prieiga internete:] http://www.ldm.lt/RRM/Kezi_paroda.htm.

[3] „Formos ir šviesos estetas“, parodos anotacija. [Prieiga internete:] http://www.ldm.lt/RRM/Kezi_paroda.htm.